

PLATO'S EU

Philosophical Learning
Applied To Online
Surroundings
in EU

“Ako niečo vieme?”

Co-funded by
the European Union

Verzia	Dátum	Komentáre
1	<i>2.12.2022.</i>	<i>Prvý návrh workshopu</i>
2	25. 1. 2023	<i>Aktualizovaná verzia workshopu</i>
3	26. 2. 2023	<i>Finálna verzia workshopu - použitá nová šablóna</i>
4		
Názov dokumentu:	<i>Ako vieme veci?</i>	
Dátum vydania:		
Autor(i):	<i>Vojko Strahovnik</i>	
Emailová adresa:	<i>vojko.strahovnik@teof.uni-lj.si</i>	
Prispievatelia do dokumentu:		
Recenzent kvality (ak existuje)	<i>Tím Univerzity Mateja Bela</i>	
Počet strán:	<i>13</i>	

Stav dôvernosti:	<i>verejnosti</i>
-----------------------------	-------------------

OBSAH

WORKSHOP:	4
"Ako niečo vieme?"	4
1. ÚVOD K TÉME	5
2. PREHĽAD LEKCIE	6
3. ROZDELENIE HODÍN – WORKSHOPOVÁ ČINNOSŤ	7
4. DISKUSNÁ KONTROLA	13
5. DODATOČNÉ ZDROJE	13

Co-funded by
the European Union

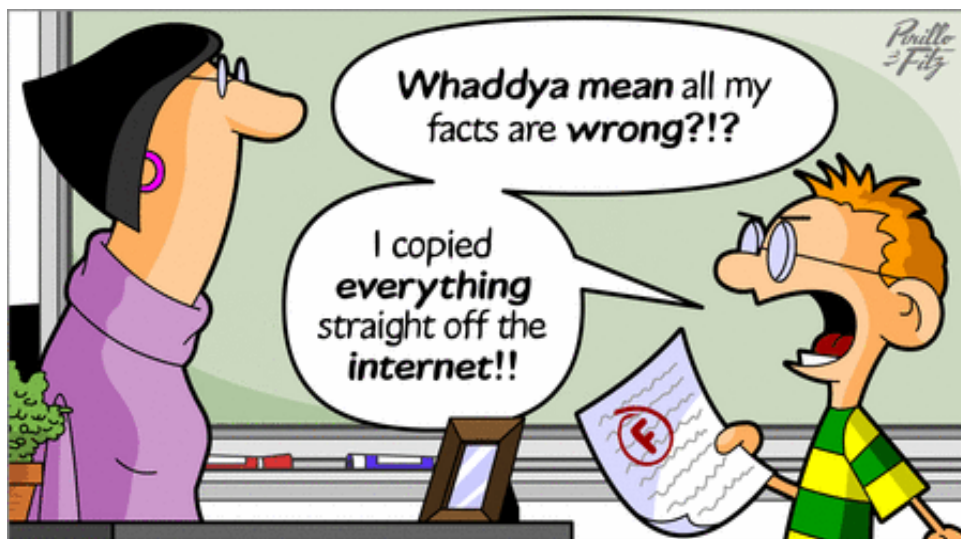

WORKSHOP:

"Ako niečo vieme?"

1. ÚVOD K TÉME

Lekcie sa zaoberajú otázkou poznania. Čo je to poznanie a ako a kedy môžeme povedať, že niečo vieme? Okrem definovania pojmu poznania ako deklaratívne, tak aj procedurálne znalosti) sa zaoberá niekoľkými súvisiacimi témami. Prvým je, aké sú najčastejšie zdroje poznania a akým spôsobom sa ukazujú ako smerodajné. Po druhé, máme osobitnú zodpovednosť za získavanie poznania alebo aspoň za snahu o jeho dosiahnutie, na rozdiel od toho, aby sme si len osvojili akúkoľvek mienku, s ktorou sa stretieme alebo nájdeme? Treťou témou sú intelektuálne cnosti, teda vlastnosti ako intelektuálna odvaha, zvedavosť, intelektuálna čnosť, otvorenosť, vytrvalosť, intelektuálna pokora atď. Po štvrté, lekcia zahŕňa aj diskusiu o umelej inteligencii a kladie si otázku, aké zmeny prinášajú systémy založené na umelej inteligencii v našich úvahách o poznaní.

Zdroj: © Pirillo & Fitz

2. PREHĽAD LEKCIE

Učebné aktivity zahrnuté v tejto lekcii sú určené na pokrytie niektorých základných otázok, na ktoré hľadá odpovede epistemológia ako filozofická disciplína, ktorá sa zaoberá predovšetkým poznáním. Počiatočná otázka „*Ako niečo vieme?*“ je na jednej strane veľmi jednoduchá, no akonáhle o nej žiactvo začne uvažovať, odhalí niekoľko zaujímavých otázok a problémov. Lekcia sa začína predstavením definície poznania a rozlíšením medzi rôznymi druhmi vedomostí (napr. medzi deklaratívnymi a procedurálnymi znalosťami). Ďalej povzbudzuje študentstvo, aby uvažovalo o rôznych zdrojoch poznania a pokúsilo sa odpovedať na otázku, či im možno dôverovať a kedy. Jedným z riešených problémov je aj etika mienky, kedy je našou zodpovednosťou formovať a udržiavať presvedčenia vhodným spôsobom. To súvisí aj s témou intelektuálnych cností a ich úlohy. Nakoniec riešime problémy, ktoré súvisia s online prostredím a vzťahujú sa k umelej inteligencii.

Keďže workshop je zložený z množstva aktivít, na dokončenie všetkých z nich je potrebných niekoľko materiálov a nástrojov. Ak máte problém so zabezpečením všetkého potrebného vybavenia, môžete jednoducho improvizovať (napr. použiť notebook namiesto smartfónu atď.)

Medzi materiály, ktoré by mali byť dostupné a distribuované, patrí niekoľko listov bieleho papiera (A4 alebo A3), perá, smartfóny, encyklopédická kniha, ďalšie možné zdroje na vybrané témy (pozri časť 3.2. nižšie).

Výsledky vzdelávania, ktoré workshopom dosiahneme:

- študentstvo lepšie porozumie konceptu poznania a rozmanitosti poznania;
- študentstvo získa povedomie o význame a dôležitosti poznania v súčasnom svete;
- študentstvo sa naučí rozpoznať rozdiel medzi obyčajnou mienkou a poznáním;

- študentstvo sa naučí rozdiel medzi rôznymi zdrojmi poznania a autoritou, ktorú tieto zdroje majú, vrátane zdrojov z online prostredia;
- študentstvo si uvedomuje zodpovednosť, ktorú máme vo vzťahu k formovaniu našich presvedčení;
- študentstvo spozná viaceré intelektuálne alebo epistemické cnosti vrátane ich úlohy a významu;
- študentstvo získa prehľad o zmenách, ktoré umelá inteligencia prináša v oblasti poznania a učenia.

3. ROZDELENIE HODINY – WORKSHOPOVÉ AKTIVITY

Hodina pozostáva z piatich vzdelávacích aktivít, ktoré spolu súvisia. Každá z nich je popísaná v samostatnej podkapitole.

3.1. Poznanie

Poznanie je zvyčajne definovaná ako *opodstatnená skutočná mienka*. Osoba niečo vie, napr. že na stole pred ňou leží fľaša vody, keď tomu *verí, jej mienka je ¹pravdivá* a má *dobré dôvody na to, aby prijala alebo zastávala toto*. Všetky tri prvky sa zdajú nevyhnutné. (Např. nemôžem vedieť niečo, čomu neverím, nemôžem vedieť niečo, čo nie je pravda (môžem tomu veriť, ale toto sa nenazýva poznanie) a niečo neviem, ak len hádam alebo mám pravdivú mienku len náhodou). Tento druh vedomostí sa zvyčajne označuje ako deklaratívne poznanie alebo „poznanie-že“ (např. Sára vie, že na stole pred ňou je fľaša).

¹Postoj alebo kognitívny stav, že niečo je tak a môže to byť pravda alebo nepravda (v protiklade k obyčajnému predpokladu, domnienke, túžbe, zámeru alebo emócií).

Ďalším typom poznania sú procedurálne vedomosti alebo „poznanie-ako“, napr. vedieť jazdiť na bicykli alebo meniť pneumatiku na aute. To druhé sa týka vedomostí o tom, ako vykonávať špecifickú zručnosť alebo úlohu, a často si vyžaduje prax na jej získanie.

Učebnú aktivitu začnite tým, že požiadate študentstvo, aby napísalo päť vecí (príkladov), ktoré poznajú. Potom požiadajte niektorých študentov/ky, aby si prečítali svoje príklady. Po tomto úvodnom kroku s nimi začnite diskutovať o tom, čo je spoločné pre všetky tieto príklady, čo je poznanie a ako ho môžeme definovať. Na rozprúdenie diskusie môžete použiť nasledujúce rýchle otázky.

Kedy používame slová „poznanie/viem/...“. V televíznych kvízoch typu „Kto chce byť miliónárom?“ sa moderátor často pýta: "Viete to alebo si to len myslíte?" - ako môžeme chápať túto otázku?

Cieľom je oboznámiť študentov so základnou definíciou deklaratívnych vedomostí a vedieť rozpoznať rozdiel medzi deklaratívnymi a procedurálnymi vedomosťami.

3.2. Zdroje poznania

Začnite túto časť aktivity rozdelením študentstva do niekoľkých skupín so zhruba štyrmi alebo piatimi členmi/kami v každej skupine. Potom im rozdajte napísané úlohy, ktoré budú rovnaké pre všetky skupiny. (Úloha sa môže byť delená a pozostávať z niekoľkých otázok, na ktoré musia odpovedať. Úlohy napísane v poli nižšie sú len návrhom a môžete ich prispôbiť úrovni vedomostí študentstva alebo triedy, ktorú učíte. .

Vyplňte alebo odpovedzte na nasledujúce úlohy/otázky.

1. Definujte pojem „diskriminácia“ jednou vetou s použitím maximálne 50 slov.

2. Vysvetlite, prečo je vzdelanie dôležité?
3. Koľko percent svetovej populácie má ryšavé vlasy?

Potom dáte každej skupine pokyn, že môže použiť iba jeden zdroj informácií, do ktorých môže nahliadnuť, napr.

- Skupina A: iba smartfón a internet;
- Skupina B: iba encyklopédia (poskytnete im všeobecnú encyklopédiu) alebo učebnice,
- Skupina C: O odpovediach môžu diskutovať len medzi sebou a prísť s najlepšimi riešeniami,
- Skupina D: môžu položiť príslušnú otázku iba chatbotovi (napr. pomocou počítača alebo smartfónu a chatbota SimSimi založeného na AI na <https://simsimi.com/>);
- Skupina E: každý člen si zapíše svoje odpovede a potom si vyberie náhodný hárok s odpoveďami, ktorý bude reprezentovať skupinu.

Na dokončenie úlohy majú 8 až 10 minút, potom prezentujú výsledky a všetci spolu diskutujete o podobnostiach a rozdieloch medzi odpoveďami. Ktorá skupina mala najjednoduchšie úlohy? Akým spôsobom? Sú nejaké relevantné rozdiely medzi tromi otázkami/úlohami, ktoré museli splniť?

3.3. Etika mienky a zodpovednosť

Rozdajte študentstvu nasledujúce dva prípady alebo príbehy.

Prípad 1: Dávid dovoľí skupine svojich priateľov/iek použiť jeho auto, aj keď má spočiatku vážne pochybnosti o tom, či používanie auta je úplne bezpečné (niekedy

sa ozýva hlasné klepanie kola atď.). Pochybnosti však zahnal a myslí si, že keďže auto mu vždy dobre slúžilo aj tentoraz mu musí len dôverovať, že bude dobre fungovať. Jeho priatelia/ky sa vydajú na cestu a nakoniec dorazia do cieľa úspešne, bezpečne a bez zranení.

Prípad 2: Mária dovoľí skupine svojich priateľov/iek použiť svoje auto, aj keď má spočiatku vážne pochybnosti o tom, že používanie auta je úplne bezpečné (niekedy sa ozýva hlasné klepanie kola atď.). Pochybnosti však zahнала, počítajúc s tým, že auto jej vždy dobre slúžilo a že aj tentoraz mu musí len dôverovať, že bude dobre fungovať. Jej priatelia/ky sa vydali na cestu, ale na diaľnici zlyhala spojovacia tyč na prednom kolese, čo spôsobilo haváriu auta a vážne zranenia všetkých pasažierov.

Potom ich požiadajte, aby odpovedali na nasledujúce otázky. Je Mária nejako zodpovedná za zranenia cestujúcich v aute? Prečo? Môže za to nejakým spôsobom aj Dávid? Prečo, ak cestujúci absolvovali cestu bezpečne? Aké sú podobnosti a rozdiely medzi oboma prípadmi?

Potom prejdite na všeobecnú diskusiu. Sme nejakým spôsobom zodpovední za to, čomu veríme alebo čomu odmietame veriť? Akým spôsobom? Napadajú vám nejaké podobné prípady alebo príklady z reálneho sveta? Ako možno chápať takúto zodpovednosť a akú úlohu zohráva v našej spoločnosti?

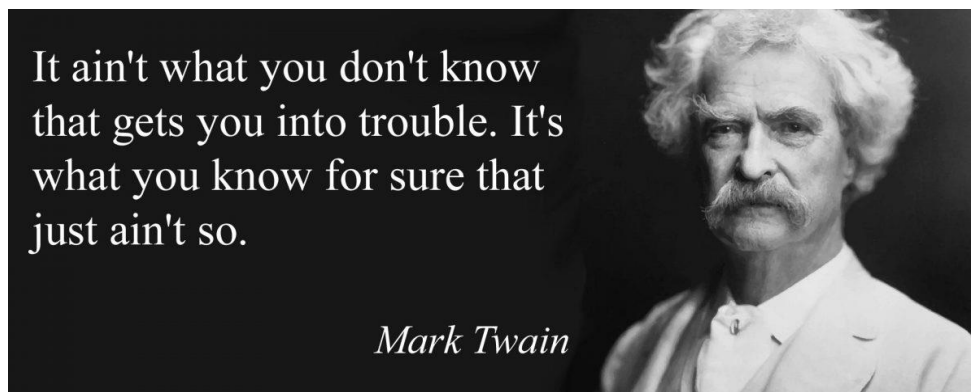
3.4. Intelektuálne cnosti

Najprv začnite rozdelením študentstva do dvojíc. Jeden člen/ka dvojice má za úlohu vymyslieť tri osoby, o ktorých si myslí, že sú múdre. Potom tento člen/ka dvojice musí uviesť niekoľko vlastností, ktoré robia tieto osoby múdrymi. Druhý člen/ka dvojice má za úlohu zapísať tieto vlastnosti, ale spôsobom, ktorý zároveň spochybňuje navrhované odpovede, napr. je to skutočne niečo, čo vás robí múdrymi alebo dobrými vo vzťahu k poznaniu? Potom už len zapisuje odpovede, ktoré nakoniec akceptujú a odsúhlasia obaja/obe členovia/ky dvojice.

Potom si obaja/obe členovia/ky dvojice vymenia svoje úlohy, tentoraz diskutujú o zvykoch a vlastnostiach osôb, ktoré sú v rozpore s múdrosťou (neznalí, hlúpi atď.), hľadajú a diskutujú o vlastnostiach, ktoré ich takými robia.

Po 5 až 10 minútach na túto aktivitu každá dvojica oznámi svoj výber intelektuálnych cností a nerestí a učiteľ/ka ich napíše na tabuľu. Otázkou, ako intelektuálne cnosti a neresti súvisia s morálnymi cnosťami a nerestami začína diskusia. Existujú nejaké vlastnosti, ktoré sú intelektuálnou aj morálnou nerestou, napr. mať predsudky a konať podľa nich? Akým spôsobom? Môže byť niekto morálne dobrý bez toho, aby bol intelektuálne cnostný alebo naopak? ...

3.5. Umelá inteligencia a poznanie

Posledná aktivita v tejto lekcii sa týka aspektu umelej inteligencie (AI) vo vzťahu k vedomostiam. Začnite ju opäť rozdelením študentstva do niekoľkých skupín, z ktorých každá pozostáva zo 4 až 6 členov/iek. Jedna skupina bude hrať úlohu poroty a v prvej fáze aktivity opustí triedu, dokým ju nezavolajú naspäť. Všetky ostatné skupiny majú za úlohu napísať veľmi krátku esej na konkrétnu tému (napr. „Problém diskriminácie v Slovinsku“ ; túto tému si môžete prispôbiť podľa vlastných preferencií). Jedna zo skupín napíše túto esej sama, zatiaľ čo ostatné skupiny by mali používať generátory textu AI. Môžu použiť nasledujúce (každá skupina inú):

- OPENAI ChatGPT: <https://openai.com/blog/chatgpt/> (zadarmo, registrácia cez e-mail)
- Essayaiobot: <https://www.essayaiobot.com/> (zadarmo, nevyžaduje sa žiadna registrácia)
- Rytr: <https://rytr.me/> (zadarmo, registrácia cez email)

(* Poznámka týkajúca sa jazyka: keďže tieto generátory textu AI fungujú v anglickom jazyku, bude potrebný preklad do iných jazykov, ak je vaša trieda v inom jazyku. Študenti môžu použiť automatický prekladač, ale uistite sa, že preklad opraví pre možné chyby.)

Po určitom čase (5 až 10 minút) je porota zavolaná späť do triedy a každá skupina potom prečíta porote prvých 75 alebo 100 slov svojej eseje. Úlohou poroty je určiť, ktorý text píše ľudia a ktorý generujú počítačové systémy. Môžu požiadať skupiny, aby zopakovali časti esejí, ak potrebujú viac informácií a času na uvažovanie. Na záver musí porota vyhlásiť svoje výsledky a skupiny potom prezradia, akým spôsobom napísali svoje eseje.

Potom pristúpíte k záverečnej diskusii so všetkými študentmi/kami. Akým spôsobom možno eseje vytvorené počítačom nazvať poznaním? Počítač dokáže napísať tisíc alebo milión esejí za sekundu – bolo to možné pred počítačmi a čo to znamená pre spoločnosť? Čo ak vám systém AI pošle tisíc e-mailov za minútu alebo tisíc správ za minútu? ...

4. KONTROLNÁ DISKUSIA

Nasledujúce otázky môžu byť použité na rozšírenie tém skúmaných v priebehu workshopu:

- Prekladač Google dokáže preložiť váš vlastný jazyk do 132 ďalších jazykov. Vie Google translate naozaj prekladať? Prečo áno alebo nie?
- V minulosti ste si mohli do vreckového zápisníka zapisovať, čo ste zistili a čo ste si naozaj chceli zapamätať. V čom je moderný smartfón lepší alebo horší ako vreckový zápisník?

5. DODATOČNÉ ZDROJE

- Video: Epistemology: Analyzing Knowledge (The Gettier Problem), dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=5wCVhhzmSIU>
- Heslo online encyklopédie: “Vedomosti”, *The Internet Encyclopedia of Philosophy* ; Dostupné na: <https://iep.utm.edu/knowledg/>
- Video o hodnotení zdrojov v teste CRAAP: <https://www.youtube.com/watch?v=EyMT08mD7Ds&t=3s>
- 7 zdrojov kartičiek vedomostí: <https://www.brainscape.com/flashcards/7-sources-of-knowledge-4795124/packs/7105499>
- Metódy poznania: <https://opentext.wsu.edu/carriecuttler/chapter/methods-of-knowing/>